

zet. Kétségtelen, hogy fontos mindkét egyház számára a maga hitvallása, de legalább ennyire fontos az a körülmény is, amelyben ma mind a két egyház osztozni kényszerül: napi szélmalomharc mindazért, ami földi eszközként segíthet bennünket mennyei küldetésünk teljesítésében. Egyházaink társadalmi szerepe tehát felértékelődik manapság, ez a szerep pedig mindkét egyház esetében ugyanaz, és bizony történelmi felelősségünk ennek eleget tenni. Ma és itt az 500 esztendő reformáció azt sugallja, hogy a jelen viszonyok közepette a két egyháznak meg kell fordítania az akkor elindult folyamatot, vagyis megmaradva az Ige és a hitvallások mindkét részen tartható alapjain, induljunk el visszafelé azon az úton, amely annak idején a testvéri egység megbontásához vezetett.

E közös zsinati ülésen biztosan sok olyan felvetés és ötlet hangzik majd el, amelyek remélhetőleg részei lesznek egy jövődöbéli cselekvési tervnek. A stratégiát fordítottam le magyarra, és cselekvést mondtam, mert ha az itt elhangzó nyilatkozatokat nem követi rögtön tett is – eleink buzdítását megszívelve: „a közösség Lelke által, teljes erővel és igyekezettel kezdjenek hozzá a kölcsönös építéséhez” –, ha a kölcsönös építés elmarad, akkor ez az ünnepi zsinat is csak egy lesz a sok hasonló korábbi között. Mert valójában a közös, együttes cselekvéstől függ, hogy életképes lesz-e és fennmarad-e ez az erdélyi Leuenberg.

Buzogány Dezső

Buzogány Dezső előadása után a Protestáns Teológiai Intézet vegyes kara adott elő három kórusművet Benkő Tímea karnagy vezényletével, majd köszöntések következtek. Dr. Fekete Károly, a Tiszántúli Református Egyházkerület püspöke a Magyarországi Református Egyház nevében köszöntötte a közös zsinati ülés tagjait.

Főtiszteletű Közös Zsinati Ülész! Keresztyén Testvéreim!

A Kárpát-medencei magyar reformátusságot tömörítő Generális Konvent részegyházai és a Magyarországi Református Egyház nevében testvéri szívvel köszöntöm a Romániai Református Egyház és a Romániai Evangélikus-Lutheránus Egyház zsinatainak jubileumi együttes ülését.

Dr. Fekete Károly, a Tiszántúli Református Egyházkerület püspöke

A közös reformációs örökség gazdagságáért adunk most veletek együtt hálát a Szentháromság egy igaz Istennek, és veletek együtt valljuk a latin mondatot, amely az Ézs 40,8-at idézi, és amelyet megismétel az 1Pt 1,25-ben is: *Verbum Dei manet in aeternum – Isten Igéje örökre megmarad.*

Ez az ige tudatos és célzatos egyháztörténeti visszautalás a reformáció korára. A lélek szabadsága és a vallásszabadság melletti kiállítás emlékeztető esemény volt 1529-es speyeri birodalmi ülésen, amikor a reformáció tanításait elfogadó fejedelmek és birodalmi városok tiltakoztak a wormsí birodalmi gyűlés (1521) hatá-

rozatainak végrehajtása ellen, amely Lutherre, védelmezőire és követőire is birodalmi átkot mondott. Speyerben 1529-ben egy kisebbség élt azzal a joggal, hogy a maga evangéliumi felismerésével a hit dolgában szembe fordult a vallásos többség akaratával. Nyilvános tanúskodással kiálltak (pro-testor, „testis sum pro aliquo”) az Ige tanítása mellett.

Ferdinánd főherceg cseh és magyar király udvari papja, Faber az akkori nagycsütörtöki prédikációjában arra a retorikai kérdésre, hogy melyiket választaná: az egyházat vagy az Isten ígését, úgy válaszolt, hogy ő az egyházat választaná, mert az egyház nem tévedhet. Ezzel szemben a reformátori hitet valló rendek azzal az öt betűvel jelentek meg a címerpajzsukon, mint azt már korábban is tették a *V. D. M. I. Ae – Verbum Dei manet in aeternum* mondat kezdőbetűivel. A protestáns fejedelmek szálláshelyén is megjelent ez a betűsor, sőt Állhatatos János és Hesseni Fülöp fejedelmek apródjaik kabátujjára is ráhímezítették ezt a feliratot. A végső hitigazságok tévedhetetlen kinyilatkoztatója nem az egyház, a véges intézmény, hanem egyes egyedül Isten örökkévaló ígéje.

Igaza van a kolozsvári díszdoktorrá avatott Török István egykori debreceni professzornak, aki azt tanította: „A protestantizmus hitvallóvá nem úgy lesz, hogy hitvallóvá akar lenni, hanem úgy, hogy a Bibliát mint az Isten Ígését újra keresni kezdi s mintegy felfedezi. Az Ige tesz hitvallóvá. Lefejti protestantizmusunkról először is a hagyományok nyűgét, a világhoz való igazodást, a látzatokra törekvést, a taktikázást, [...] szóval lefejti az Ige mindazt, amit ma életnek nevezünk, s ad helyettük új életet.”¹

A reformáció, az életünk megújulásának a kezdete mindig az, ami a 46. zsoltár csúcspontján hangzik el: *Csendesedjete el!* A reformáció abban különbözik minden egyéb forradalomtól, hogy csenddel kezdődik. Úgy, ahogy a zsoltáros kimondja: itt van a dolgok átgondolásának az ideje, csendesedjete el és ismerjete el, hogy én vagyok az Isten! Ez a harci zsoltár Európában és Magyarországon is a reformáció himnusza lett, a bátorság éneke. Luther Márton, a reformátor nekünk is a szánkba adja: *Erős vár a mi Isteniünk...* Amikor mi ezt énekeljük, megelevenedik a történelem. Eszünkbe jut, hogy harcok voltak a Krisztus-hitért, küzdelem az Isten kegyelméért, mártírok szenvedtek Krisztusért, a Biblia szavaiért és a népünk szabadságáért.

De ez a reggeli imádság eszünkbe juttatja, hogy mindezek előtt történt valami más. Történt valami sokkal nagyobb. A reformáció kezdete nem az odamondás és a vagdalkozás vagy az ellenkezés és a harc volt. A visszaalakulás (reformáció) állapota csendigényes. De nem elég hozzá a természet lágy öle, a kórház vagy a temető nyomasztó csöndje, a vizsgák kínos csöndje sem. Az Istennel töltött elcsendesedés a nagy belső átrendeződés titka. Az ember elcsendesedik, és belátja, hogy ahogyan jelenleg él, az nem élet. Amit isteneként képzelt el magának, az nem a hatalmas Isten. Rájön, hogy „az ég oly messze van, még mesz-

¹ Török István: Protestáns hitvallás. In: *Protestáns Szemle* 1938/7–8, 358.

szebb Tőled én”. Felismeri: nem jól van ez így, mert ha így haladok, a veszembe rohanok. Kell egy magasabb és nagyobb erő, ami életre kelt.

Így kezdte Luther és Kálvin, Kálmáncsehi és Méliusz, Alesius és Kopácsi István, Honterus és Dévai Bíró Mátyás, no meg sokan mások egészen Ady Endréig: akiket más-más élethelyzetben, de „csöndesen és váratlanul átölelt az Isten”, és rájuk talált a Krisztus szeretete. Az Isten előtti elmélyült csendből indulva aztán meg mertek szólalni, kiállni, következetesnek maradni. Megújultak, és ezért tudtak újat hozni az életet szolgáló csendből.

Ebből az igei dünamiszból telt arra, hogy a reformáció nem általában a vallásos élet átalakítását tűzte ki célul, hanem az egész keresztyén egyház reformációját. A reformátorokat az egész egyház helyreállításának gondolata irányította, ezért tusakodtak, szenvedtek, küzdöttek, különben egy kényelmesebb, takaréklángon égő reformációval is megelégedhettek volna.² Karl Barth szerint a protestantizmus nem az egyház ellen, hanem az egyházért protestált. Nem szétrombolták, nem is akarták mással helyettesíteni, hanem azt akarták, hogy az egyház végre legyen igazán egyházzá! Hitték azt, amit Tavasz Sándor költőien így mondott: „Az evangélium örökké új borának Istentől rendelt tömlője az Anyaszentegyház.”³

A protestáns egymásraultaltságot érző és értő, már emlegetett Török István, aki oly sokszor belenézett „az annyiszor kipellengérezett Luther lelki arcába”,⁴ *Dogmatikájában* külön fejezetben hangsúlyozza a teológia protestáns jellegét. Az evangélikus és református hitvallások egybehangzó megállapításaira, azonos irányú felismeréseire, a reformátorok tanulságos elhatárolódásaira mutat rá, miközben felemlíti a szétagoltság figyelmeztető tényeit. A protestáns íz megtartására éppen ez a szétagoltság figyelmeztet Török István szerint háromszorosan is:

– először: az emberi gyarlóság megakadályozta protestáns egység hiánya lehetetlenné teszi a protestantizmus világhatalmi törekvését, hogy „ne a római világegyház mintájára szervezkedjünk és rendezzük be egyházi életünket, s egyik protestáns egyház se politikai-hatalmi eszközökkel építse magát, hanem lelki eszközökkel szolgálja az igét”;

– továbbmenve másodsor: a Biblia megértésében mutatkozó különbségek megakadályozzák az elbizakodottság kialakulását, hogy mint protestánsok „ne tekintsük a Biblia megértését reformátoraink által elintéztnek, hanem valamilyen módon összefogva küzdjünk a Biblia teljesebb értelmezéséért”;

– végül harmadszor: a reformáció ellenére is megmaradó római egyház léte, a protestáns szétagolódás és a szekták kiválása állandó figyelmeztetés: „ha egyszer kiszabadultunk a hagyományok nyűgéből, vigyázzunk, hogy ugyanolyan megkötözött hagyományt ne csináljunk a reformációból, vagyis őrizzük meg protestációnk evangéliumi jellegét.”⁵

² Tavasz Sándor: *Református keresztyén dogmatika*. Cluj-Kolozsvár 1932, 139.

³ Uo.

⁴ Török István: *Luther-idézetek római katolikus kézen*. Pápa 1937, 4., ld. még uő: *Luther és Biblia*. Pápa 1934.

⁵ Török István: *Dogmatika*. Free University Press, Amsterdam 1985, 26.

E hármás örökség megfontolásán túl a protestáns jelleg másik jellemzője Török Istvánnál a felekezeti konzervativizmus visszaszorításának igyekezete, a konfesszionalizmustól való elhatárolódás. Egyaránt óv a hamis öntudatkeltés veszélyeitől és a hagyományba merevedés látszataitól. Ezek nem kerülhetnek oda a protestáns hitvallás helyére, mivel „a felekezeti konzervativizmus a múltból, a hitvallás pedig az Igéből táplálkozik.”⁶

Erősítsen meg bennünket mindezekben a mai együttes zsinati ülés és a közös lelkészszentelő istentisztelet, és ne feledjük: a bűnös ember egyedül Jézus Krisztusban való hit által, Isten ingyen kegyelméből, kizárólag a Szentírás alapján és a Megváltó Krisztus érdeméből üdvözülhet. Mindezekért egyedül Istené a dicsőség!

Fekete Károly

Dr. Fischl Vilmos, a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának főtthkára a közös munkára, egymás megsegítésére és oktatási intézményeik fenntartására buzdította a református és evangélikus egyházakat.

Dr. Jack Felch, a Pennsylvania állambeli Lehigh Presbytery moderátora és Jim Ferlino a Lehigh Presbyteryben élő presbiteriánus testvérek, illetve az Amerikai Egyesült Államok Presbiteriánus Egyházának nevében köszöntötték a közös zsinat tagjait, és hálát adtak azért a két évtizedes együttműködésért, amely a missziói és lelkigondozói szolgálat terén bontakozhatott ki a romániai magyar református egyházkerületek és a Lehigh Presbytery között.

Dr. Margriet Gosker, a Hollandiai Protestáns Egyház reformációi jubileumi nagykövete egyháza zsinati elnökének nevében köszöntötte a közös zsinatot, és a következőket mondta:

Főtiszteletű Zsinat, Főtiszteletű és Főtisztelendő Püspök Urak,
Testvéreim a Krisztusban!

Nagyon köszönöm, hogy meghívtak az 500 éves reformáció jubileuma alkalmából Kolozsváron tartott ünnepi közös zsinatra és közgyűlésre. Mindenekelőtt zsinatunk elnökének, Karin van den Broeke lelkésznek áldáskívánását tolmácsolom mindnyájuknak.

1995-ben jártam először Kolozsváron. Akkor is ünnepi rendezvényen vettem részt: a Protestáns Teológiai Intézet arra emlékezett, hogy 100 éves a kolozsvári református lelkészképzés. Tulajdonképpen a reformáció volt az, amely összekötötte országainkat: a történelmi Magyarországot és a Hét Egyesült Holland Tartomány Köztársaságát.

Férjem, dr. Postma Ferenc professzor a magyar peregrináció szakembere. Tőle tudom, hogy 1800-ig több mint 2300 magyarországi és különösképpen erdélyi protestáns diák érkezett hazánkba. Teológiát, filozófiát és orvostudományt tanultak nálunk. Hazájukban nem volt protestáns egyetem, s ezért otthon nem részesülhettek akadémiai szintű képzésben. Ezért jöttek hozzánk. Öt

⁶ Török István: *Protestáns hitvallás*, 357.